

(V. infra), i la frontera pirinenca: «no val *rés*» Tavascan (1934).

Sense deturar-nos en els fets gramaticals, que no escaurien en un dicc. com el nostre, i que ja han estat tractats tan bé i completament per grans col·legues, noto ací algunes fites o referències importants dialectològicament. L'ús de *res no*, preferit pels gramàtics,¹ és també popular fins en comarques ben occidentals: segons una contalla tradicional a muntanya, un pastor, per salvar les ovelles, agafà per la cua el llop, que no aconseguí que el robust muntanyenc l'amollés, fins que, a còpia de tremendes estrebades, arrencant-se la cua, quedà ferit i inútil, mentre el pastor li anava dient, després de cada estrebada inútil «Tornem hi Grítét! / que *rés no m'fét*» (no hem fet), Claret de la Conca (1957).

En contra del que creuen alguns a ciutat, la combinació *no-res* de cap manera no és cosa literària: ben al contrari la sentim en ús vulgar fins als parlars més occidentals: «a la Pauleta hi ha una fonteta de *no-rê*», parlant d'un escorrim de la gran Paul d'Isclès (entre l'Alt Isàvena i la Ribagorçana), «lo tenia molt avançat i en un *no-rê l'ha atès*» (l'ha atrapat) Talarn (1957); «no treballe per ad ells perquè m'encarregaven unes faenoletes de *no-res*» CastPna. (1961). O en la ben encunyada fórmula proverbial mallorquina: «no 's fa *res* per *no-res*» (DFgra, que parafraseja en cast.: «te hago para que me hagas», 607a) *Res que o re que* per 'res més que' estan profundament arrelats en el Ross, Conflent i tot el Vallespir (Costoja, supra). «a sopar, / més d'un cop hom no li servia / *res* que los xics i mics dels plats / que l'amo, antes d'ell, ja s'havia embarrats», Saïset (115, i passim, *Catal d. R.*).

Molt estesa una variant *arrés* a l'Alt Pallars: «a la muntanya de Campirme, les de Tavascan ja no hi tenim *aréz de nostre*» V. de Cardós (1934), «es de la Vall d'Aran no hi tenen cap *arés*» V. d'Àneu (Arreu, 1959). Essent tan arran de l'aranès, que com tots els parlars gascons canvia sistemàticament la r- inicial en *ar-*, un se sent temptat de veure en això un gasconisme de l'extrem Nord del Pallars. No és, però, gens segur, car hi poden haver contribuït altres factors; ens en acabem de convèncer en veure que també es troba de vegades en l'ús provençal: *arrés* en *Mireio* VIII, 21.6. I en el català de l'Alguer: «no se veyeva més que cel y terra; viles, *arrés!*», «sense *arrés* de mal», «no vull-que li facis *arrés*» en un conte d'Useri (BCEC 1907, 51, 60).

DERIV: *Real*, prè del ll. *realis* 'que correspon als fets, a la natura' (cf. ll. cl. *natura rerum* 'la naturalesa'). Com a terme jurídic, ja en els *CostTort*: «si algú serà condemnat en acció *real*, que sia cosa seent, nuyla justícia se n paga» (Ol, p. 39; I, v, 1), acc. filosòfica 'de existència efectiva' [S XVI, *Faules d'Isop*]; «Segons Plató, les Idees són éssers *reals*, més *reals* que els objectes sensibles, i fins només les Idees són *reals* per elles mateixes, mentre que els objectes sensibles no tenen altra *realitat* que l'emprada d'elles», Coromines (*Jardins de StPol*, IV, § 2, O. C., 827a14).

Realitat [Lkull, *AlcM*]; en *realitat* loc. [Lacav ·

realment, en *realitat*, *efectivament*: reapse, revera, omnino]; Coromines (supra) i «jo he estat l'amant de l'impossible / --- / mes, quan me'n ha desenganyat / deixant esviar la fumera, / m'ha aconhortat la humil fallera, / d'una més dolça *realitat*», id., *Elegia de València* 6f *Realista* [Lab 1840, escola filosòfica]: «una existència *realista*, virolada i dura», Coromines, *Tomàs de Bajalta* (§ 1, O. C., 18a4f.); *realisme*

Realitzar [Lab. 1840, -isar]: «per la supervivència del fill, arriba l'home a sostraire's --- de la pertorbació que li causa l'horror de la mort, i si em dieu que així la potència de santedat, no *realitzada* en els grans homes que desconegueren tan substancial consol, es troba disposta en la massa comuna dels homes, jo ---», «Tots aquests homes --- volgueren forjar-se la il·lusió, mai *realitzada*, de revestir de formes llògiques --- la veritat cordial ---», Coromines (*La Vida Austeras*, 2135; pròleg, O. C., 664b6f.); *realització*; *realitzador* *Irreal* [Lab. 1888]; *irrealitat* [id.]. *Irrealitzable* [id.]. *Realment* [Lacav., supra].

CPT: *No res menys* ant, generalment és 'així mateix, de més (a més)' [1368]: «--- per què us manam que la dita proposició continuï en lo libre --- e *no res menys* estojats a part l'original que us trametem» (Rubió, *Doc Cult* ccxxxix) i veg-ne de posteriors, i el comentari de Fabra, *La Coord i la Subord*, pp. 3-4; «Semíramis --- edificà Babilònia e la cenyí d'ample mur, *no res menys*, com un jorn ella --- pentinàs son cap e hoys dir que [Bab. s'havia revoltat] --- assetjà la dita ciutat ---», BMetge (ed. Miquel, 2979) i veg més de Metge i el com. de Par, *Smt Cat*, § 1024. També podia tenir el sentit de 'no obstant': «posat que --- me sien toltes --- les novel·les --- *noresmenys* me n'ha romasa una a recomptar ---», *Decam.* VI, § 9, 368.5 (i igual fraseologia en la § 6, 317.12), en tots dos casos trad. *nondumeno*.

En aquest sentit usen: *no gens menys* 'tanmateix, no obstant' que no fou registrat fins al DFA · Fabra (*Coord*, p. 3) el qualifica de neologisme, que literalment ho és, però en el fons no és més que una lleu modernització de *no per ço menys* que amb el mateix valor fou usual a l'Edat Mitjana, p. ex. «si l'catiú o servu serà alienat --- lo senyor no és tengut --- *no per ço menys* aquel qui lo servu o catiu aurà venut és tengut de tot dan ---», *CostTort* (Ol., p. 143, III, xvi, 9). *Res-no-val Resmenys Resnomenys*, variant de *no res menys*, freqüent en les cartes dels Jurats de Val, segle XIV (p. p. Rubio Vela, *Epist. Val Mediev.*, 1985, passim).

Revindicació, pres del ll. *rei vindicatio*, pròpiament 'vindicació, reclamació, d'una cosa': com a terme de dret ja en els *CostTort*: «qui contracta cosa estranya contra voluntat del senyor --- furt fa --- e per aquesta acció se pot cobrar aquella cosa, o per *revindicació*» (Ol., 158, IV, v, 3) D'aquí s'extragué *reivindicar* [*reivindicar*, Belv; *rew*, Lab]; *revindicable*; *reivindicador* *Irreivindicable*

República, pres del ll. *res publica* 'la cosa pública', 'l'Estat'; en el sentit de 'l'Estat, la comunitat' ja en JoMartorell: «Les següents coses deu jurar lo cavaller: